

13.11.2022

Kolme oppimisvaikeutta

Aluksi

Valitsin kaksi kolmesta oppimisvaikeudesta kokemani perusteella. Toimin vastuuopettajana aikuisten Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnon päivä-, ilta- ja oppisopimustoteutuksissa. Kohtaan arjessa opiskelijoita, joilla on diagnooseja. Näistä yleisimmät ovat mielestäni ADHD ja mielenterveysongelmat. Moni opiskelija mainitseekin ADHD:n jo opintojen alkuvaiheessa. Mielenterveysongelmista opiskelijat kertovat vähän myöhemmin eli siinä vaiheessa, kun ongelmat alkavat vaikuttaa opintojen edistämiseen. Kolmanneksi oppimisvaikeudeksi valitsin aikuisten lievän kehitysvammaisuuden. En osaa tunnistaa tätä oppimisvaikeutta. En, vaikka olen työskennellyt erityisammattioppilaitoksessa. Olen kiinnostunut ottamaan selvää aikuisten lievästä kehitysvammaisuudesta, jotta osaisin toimia nykyistä paremmin työtilanteissa ja edelleen haluan kertoa aiheesta muidenkin opetettavien ammattialojen kollegoille, jotta hekin osaisivat toimia oikeasuuntaisesti. Lisäksi etsin tietoa laaja-alaisista oppimisvaikeuksista, koska kehitysvammaisuudella ja laaja-alaisilla oppimisvaikeuksilla saattaa olla yhteys toisiinsa.

ADHD

ADHD on lyhennys sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Suomeksi käännettynä se tarkoittaa aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriötä. Yhteiskunnassa käytetään nykyään yleisesti termiä ADHD, koska halutaan osoittaa, kuinka tietyt piirteet toistuvat yksilöltä toiselle (Oppimisen vaikeudet, Ahonen). Aikuisilla opiskelijoilla nämä piirteet ovat usein piilossa eivätkä näy yhtä selkeästi kuin lapsilla. Kuitenkin opiskelijoilla on tarvetta diagnoosin vuoksi erityiseen tukeen aikuisena eivätkä erityisen tuen tarpeet poistu aikuisuuteen tultaessa (Erityinen tuki elinikäisen oppimisen mahdollistajana ammatillisessa koulutuksessa, Rätty).

Aikuisen opiskelijan ADHD:n tunnistaminen voi olla haaste opetushenkilökunnalle. Opiskelija ei välttämättä itsekään tiedä tai huomaa, mistä saattaisi olla kysymys, kun opiskelut eivät suju. Esimerkiksi oppisopimusopiskelija saattaa toimia työtehtävissään esimerkillisesti, mutta ei kykene suoriutumaan koulutehtävistä, vaikka ne Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnossa olisivat käytännönläheisiä ja samanlaisia kuin työtehtävät. Tilanne on helpoin silloin, kun opiskelija itse tietää tai aavistaa, että hänellä on tarkkaavuuden häiriö ja kertoo siitä. Vaan jos ei löydetä syytä siihen, miksi opinnot eivät etene eikä opiskelijakaan pysty auttamaan

13.11.2022

mahdollisen tarkkaavaisuushäiriön tunnistamisessa, on kirjattava tilanne oppilastietojärjestelmään ja otettava yhteyttä oppilaitokseni opinto-ohjaajaan, kuraattoriin, erityisestä tuesta vastaavaan opettajaan ja psykologiin.

Olisi toivottavaa, että hakeutumisvaiheessa, kun hakija miettii opiskeluihin hakemista, hän saisi tukea ja vastakaikua, mikäli epäilee omalla kohdallaan tarkkaavuuden häiriötä. Hakijoiden haastatteluissa olemme oppilaitoksessa kyselleet, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet, mikäli opiskelija on aloittanut monta aiempaa tutkintoa, mutta ei ole ikinä saanut niitä päätökseen. Koulutukseen hakeva saattaa olla myös nk. sisäinen eli haluaa vaihtaa tarkkaavuuden häiriön takia joko kokonaan tutkintoa tai tutkinnon sisällä tutkintonimikettä. Esimerkiksi opiskelija on saattanut päästä opiskelemaan ohjelmointia tutkintoon Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinto. Ohjelmointi vaatii paljon itsenäisyyttä ja omatoimisuutta. Se edellyttää lisäksi, että opiskelijan on osattava valita itse opintotarjottimelta tarvitsemansa opintokokonaisuudet. Tällainen tulokulma opiskeluihin saattaa olla opiskelijalle liikaa. Tarjoan oman tutkintonimikkeen (IT-tukihenkilö) osalta lineaarisesti etenevää koulutusta, jonka sisällä voi toki tehdä jonkin verran valintoja, mutta pääsääntöisesti opiskelijan on mahdollista edetä opinnoissaan ilman huolta siitä, mitä seuraavaksi tulee opiskella.

Olen huomannut, että ADHD-diagnoosin saanut tai sitä epäilevä aikuisopiskelija pärjää oppitunneilla, kun käymme läpi uutta opetusaihetta aivan hyvin edellyttäen, että opetettava aihe on pilkottu pieniin osiin ja aihe toistetaan myöhemmin uudestaan. Myös tahti, jolla aihetta käydään läpi, vaikuttaa. Kerron opiskelijoille, että "less is more" – vähemmän on enemmän. Kun saamme ensin perusteet hallintaan, voimme laajentaa tietämystä. Tietotekniikan opiskelu on usein tekemistä oman tietokoneen äärellä, joten sellainen toiminta pitää kaikki aikuisopiskelijat päällisin puolin kiinni tekemisessä. Saattaa olla jopa niin, että tietokoneen käyttö on nimenomaan joillekin ADHD-diagnoosin saaneille mielestensä se ainoa oikea ala ja työ, jota voi ajatella tekevänsä. Perustan tämän ajatuksen siihen, kun olen keskustellut nuorten IT-tukihenkilöopiskelijoiden kanssa. Koneen ääressä heillä on sopivasti tekemistä koko ajan. Aikuinen opiskelija, jolla on tarkkaavuuden häiriö, on tekemieni huomioiden perusteella hankalassa tilanteessa silloin, kun on työskenneltävä itsenäisesti. Tämä tarkoittaa käytännössä niitä tilanteita, kun on

13.11.2022

kirjoitettava näyttöateriaalia eli mm. asennusraportteja. Moni opiskelija kysyy, miksi tulee kirjoittaa raportteja. Se on tärkeä osa tulevaa työnkuvaa, vaikka sitä eivät niin nuoret kuin aikuiset usko. IT-tukihenkilön on kyettävä tuottamaan asiakkaalle ja omalle organisaatiolle mm. ohjeita siitä, miten ohjelmistoja käytetään. Olen tämän johdosta järjestänyt kirjoituspajoja, joihin voivat osallistua vaikka kaikki ryhmän opiskelijat. Käymme läpi, mitä tulee kirjoittaa ja millaisiin palasiin raportti voidaan jakaa. Mikäli substanssissa on aukkoja, keskustelemme siitä ensin. Haastattelen ja kyselen, mitä opiskelija tietää aiheesta. Pyydän opiskelijaa kirjoittamaan ensin käsin lyhyet muistiinpanot keskustelumme lomassa. Sitten opiskelijan tulee alkaa muodostaa kokonaislauseita. Tämä on toisinaan hyvin hankalaa eivätkä kappaleet ole pitkiä eikä niiden tarvitsekaan olla. Yllättävää kyllä vain harvoin opiskelijat, joilla on tarkkaavuuden häiriö, kieltäytyvät avusta. On muistettava, että opettaja ei kirjoita asennusraportteja. Ajatukset ovat opiskelijan omia ja lauseet opiskelijan muodostamia. Kirjoituspajoihin saapuvat ovat tyytyväisiä, että saavat kirjoitettua vaaditut raportit ja usein, kun saavat kiinni juonesta, jatkavat vielä kotona.

Aikuisilla ADHD ei välttämättä näyttäyty samalla tavalla kuin lapsilla ja nuorilla. Aikuinen, jolla on tarkkaavuuden häiriö, voi olla pahoillaan tilanteesta ja siten myös masentunut. Mielestäni tällaisessa tilanteessa oleva aikuinen tarvitsee ehjiä suorituksia. Tällainen voidaan saavuttaa opinnoissa sopivan tuen avulla. Keskeistä on avoimuus, ennakkoluulottomuus sekä rohkeus tutustua ja keskustella oppilaan kanssa (Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena, Puukari). Kannattaa muistaa, että tutkinnoissa on ammattitaitovaatimukset, jotka Opetushallitus on asettanut. Siten aikuisen opiskelijan, jolla on tarkkaavuushäiriö, kannattaa olla opintoaikanaan yhteistyökykyinen oppilaitoksen kanssa, jotta opinnot voi saattaa päätökseen. Toisaalta oppilaitoksen on kyettävä tarjoamaan opiskelijalle kuuluvia palveluja. Mikäli opiskelijalle on laadittu erityisen tuen suunnitelma diagnosoidun ADHD:n johdosta, oppilaitos on velvoitettu järjestämään tukitoimet.

Mielenterveysongelmat

Aikuisten mielenterveysongelmista suhteessa opiskeluun kuulin ensimmäisen kerran 1990-luvun puolivälin jälkeen. Silloinen esihenkilöni kertoi, kuinka mielenterveysongelmat ovat uusi kansantauti. Vaikka asia mainittiin työpaikalla, se ei aiheuttanut siinä vaiheessa toimenpiteitä. Toimin tuolloin Tietokoneen ajokorttikurssien vastuopettajana aikuiskoulutuskeskuksessa ja asiakkaani olivat

13.11.2022

suurten ikäluokkien työttömiä aikuisia. Todennäköisesti eriasteisia mielenterveysongelmia olisi ryhmistä löytynyt tuolloin, mutta asiasta vaiettiin eivätkä niin opiskelijat kuin oppilaitoskaan kehdanneet ottaa asiaa puheeksi. Oppilaitoksen resurssit olivat tuohon aikaan vähäiset. Oli vain yksi opinto-ohjaaja ja yksi osapäiväinen terveydenhoitaja koko oppilaitoksen tarpeisiin.

Maailman terveysjärjestön WHO:n (2010) määritelmän mukaan mielenterveys on hyvinvoinnin tila, jossa ihminen pystyy toimimaan omien kykyjensä mukaisesti, selviytymään elämään kuuluvista normaaleista paineista ja haasteista, työskentelemään sekä ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan (Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena, Puukari). WHO:n määritelmä panee mielestäni riman aika korkealle. Olemme jokainen ihminen varustettu omilla luonteenpiirteillä. Siinä missä toinen epäilee jokaista askeltaan, toinen porskuttaa käyttäen kyynärpäitä ja miettimättä sitä, mitä muut tästä ajattelevat. Kun mietin elämäni, olen saanut kuulla juttuja eri suvuista ja niiden jäsenistä, joilla on tai on ollut mielenterveysongelmia. Ovatko mielenterveysongelmat sisäsyntyisiä, perittyjä vaiko elämän aikana itse hankittuja ja aiheutettuja? Mielenterveysongelmat ovat monisyinen vyyhti, jonka selvittämiseen kuluu mahdollisesti koko elämä.

Mielenterveys ja mielenterveyden häiriöt ja sairaudet eivät sulje toisiaan pois. Elämään ja mielenterveyteen kuuluvat myös ajoittainen ahdistus, kriisit, stressi, alakulo ja riittämättömyyden tunteet sekä niiden kanssa pärjääminen (Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena, Puukari). Mielenterveyden edistämisen tulisi olla arvona ja valintoina osa kaikkea ohjaustyötä (Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena, Puukari). Tulee siis miettiä, miten mielenterveyttä voidaan tukea ja millaisia tekoja se vaatii. Tutkintoon valmistavaan koulutukseen otetaan opiskelijaksi, kun elämäntilanne on riittävän vakaa. Olisi hakijan eduksi, mikäli hänen elämässään olisi sopiva unen ja levon määrä, tasainen ruokarytmi, riittävä määrä ihmissuhteita ja joitain harrastuksia. Mikäli osoittautuu, että opiskelija ei kykene ottamaan osaa valmistavaan koulutukseen (arviointikeskusteluihin pääsee toki ilmankin, jos on osaamista) mielenterveydellisistä syistä, opiskelija ohjataan yhteiskunnan palveluihin, joissa hän voi saada apua omaan tilanteeseensa. Opiskelija on tämän jälkeen tervetullut hakeutumaan uudelleen opintoihin.

13.11.2022

Mielenterveysongelmat ovat läsnä kuluvana vuonna opetusryhmässäni. Kerron tilanteesta kahden opiskelijan osalta ja mietin, miten voin ohjata heitä eteenpäin opinnoissaan. Ensimmäisen opiskelijan kohdalla asiat menivät heti alusta asti hyvään suuntaan. Opiskelija oli aiemmin elämässään masentunut syystä, jota en saanut selville eikä minun sitä tarvinnutkaan tietää. Tämän jälkeen opiskelijalle alettiin etsiä kuntoutusohjelmaa, josta yksi osa oli kouluttautuminen uudelleen. Opiskelija löysi oppisopimustyöpaikan ja hänet otettiin opiskelijaksi oppilaitokseemme. Opiskelija kävi töissä suuren osan opiskeluaikasta ja osallistui opiskelupäiviin vain vähäisessä määrin kuten oppisopimukseen kuuluu. Merkitsin itselleni kalenteriin, jotta muistin ottaa yhteyttä opiskelijaan ja tiedustella hänen opintojensa etenemistä. Yhteydenottoja oli kaksi tai kolme per kuukausi. Opiskelija ei välittänyt jutella siitä, miten hän voi henkisesti. Hän halusi keskittyä Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnon opintoihinsa ja tulkitsin asian niin, että se oli tässä tilanteessa parasta hoitoa hänelle. Muutamia kertoja opiskelija valitteli jaksamistaan opinnoissa. Silloin saatoin antaa hänelle lisäaikaa tutkinnonosan suorittamiseen, sillä oppisopimus oli laadittu peräti 2,5 vuoden mittaiseksi. Juttelin muutaman kerran myös opiskelijan ohjaajan kanssa. Yllättäen en saanut häneen sellaista yhteyttä kuin olin toivonut ja hän vaikutti kovin kiireiseltä. Ohjaaja oli opiskelijan esihenkilö ja ilmeisesti ohjaajan rooli oli annettu esihenkilölle, koska muita sopivia ei ollut saatavilla. Pidin huolta opiskelijan opiskelujen aikana, että opiskelija sai minuun yhteyden heti, kun hän sitä tarvitsi. Lisäksi huolehdin aikatauluista. Oppisopimustarkastaja oli tyytyväinen, kun opiskelija valmistui ajallaan. Oppisopimustarkastaja kertoi, että niin ei aina käy. Opiskelija sai opintojen päätteeksi samasta työpaikasta, jonka kautta oli tehty oppisopimus, määräaikaisen työsuhteen. Tämä on parasta, mitä voi tapahtua valmistumisen jälkeen. Työ tuo ennustettavuutta ja säännöllisyyttä elämään. Valmistuneen oppisopimusopiskelijan, jolla oli mielenterveysongelmia ja toki saattaa olla niitä edelleen, elämä on nyt paremmilla raiteilla kuin aiemmin. Oppilaitos pääsi hänen tapauksessaan helpolla, sillä tarvittiin vain YTO- ja ammattiopettajan panos. Kuraattori-, opinto-ohjaaja- tai psykologipalveluja ei käytetty.

Toisen opiskelijan osalta tilanne on se, että opiskelija ei pysty tällä hetkellä saapumaan masennuksen takia lähitunneille. Opiskelija aloitti opiskelut etäopiskelussa, koska talvella 2021–22 oltiin koronan takia kotona ja opiskeltiin

13.11.2022

sieltä käsin mm. Teamsin avulla. Opiskelijalla todettiin keväällä 2022 masennus. Hän kertoi siitä avoimesti ja toivoi, että asia otettaisiin huomioon opetusjärjestelyissä. Kevään 2022 aikana koronarajoitukset purettiin oppilaitoksessamme ja palasimme pääosin lähiopetukseen. Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnon osalta tämä tarkoittaa, että pidämme tästä eteenpäin etätunteja Teamsin avulla aina silloin, kun opetettava aihe antaa siihen mahdollisuuden. Tällaisia tunteja on toki paljon vaan eivät aivan kaikki. Kuluvana syksynä lukujärjestyksessä on tiedossa sellaisia päiviä, jolloin tehdään asennuksia tietokoneisiin. Tämä edellyttää läsnäoloa ja aiheetta on mahdoton toteuttaa verkossa. On osattava asentaa ja tehtävä tietty määrä harjoituksia oppilaitoksessa niin, että voidaan todeta opiskelijan vieneen annetut harjoitukset alusta loppuun läpi. Mietin, mitä tekisin tässä tilanteessa. En ole kyseisen opiskelijan vastuuopettaja, mutta opetan ryhmää ja opiskelijaa usein. Voisin siten jättää asian vastuuopettajan huoleksi. Toimin niin, että otin yhteyttä vastuuopettajaan, joka on kollegani, ja pyysin häntä ottamaan yhteyttä opiskelijaan asian tiimoilta. Voimme kollegani kanssa pyytää erityisestä tuesta vastaavaa opettajaa avuksi ratkomaan tilannetta. Opiskelijalla on kuitenkin oikeus opiskeluun oppilaitoksessamme, koska hän on saanut opiskelupaikan ja lääkäri on todennut, että hänellä on masennus. Toivon, että opiskelija saisi suoritettua nykyisen tutkinnon loppuun, sillä edelliset opiskelut ovat jääneet kesken. Edelleen voimme keskustella kuraattorin, psykologin ja lääkärin kanssa, mikäli niin tarvitsee joko opiskelijan ollessa läsnä taikka ei. Koen, että en ole yksin asian kanssa vaan saan opettajana tukea vaikeassa tilanteessa. Olen pohtinut sitä, onko kyseinen opiskelija katalyytti (kiihdyttäjä) kaikelle tekemiselleni. Olenhan perustamassa pajaa, jonne voi tulla opiskelemaan, tekemään rästejä ja asentamaan ”labroja” (siis koneita ja tietojärjestelmiä). Olisiko sittenkin tuleva opiskeluympäristömme sellainen, jossa osa opiskelusta tapahtuisi itsenäisesti Moodlen kautta, osa Teamsin yli opetustuokioin ja tehtävin sekä varsinaiset asennukset vaikkapa pajassani, mikäli saapuminen muun ryhmän kanssa luokkaan on mahdotonta? Itse asiassa toivon tuollaisia järjestelyjä ja voin vaikuttaa siihen, että näin tulee käymään.

Sanotaan, että opiskelulla on useita funktioita eikä työllistyminen ole ihan aina se päällimmäinen. Näin todetaan toisinaan hieman irvailen. Koetaan ilmeisesti, että opiskelija, joka ei tähtää ensisijaisesti ja välittömästi työelämään, tuhlaa yhteiskunnan resursseja. Vaan väitän, että opiskelu on hyvää vastapainoa

13.11.2022

tilanteessa, jossa ajatukset saattaisivat muuten luisua allikkoon. Mikäli hakija vain on kyllin kykenevä osallistumaan opintoihin, hän on tervetullut opiskelemaan. Tällä hetkellä toisen asteen oppilaitoksissa tuetaan päivä- ja iltaopinnoin aikuisia hankkimaan perustutkintoja. Vuosi sitten iltakurssiltani valmistui opiskelija, joka oli työtön ja jolla oli pieniä lapsia. Hänet oli lisäksi haastettu oikeuteen. Opiskelija oli mielestensä kovan henkisen paineen alla. Opiskelija mainitsi useaan otteeseen, että opiskelu on hänelle sellainen toinen maailma, jossa hän unohtaa hetkeksi kaiken muun. Tätä nykyä opiskelija on valmistunut ja saanut työpaikan läheltä kotiaan. Lisäksi oikeustaistelu on takana.

Aikuisten lievä kehitysvammaisuus

Työskentelin viiden vuoden ajan Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa (nyk. Spesia) 2005-2010. Tuona aikana toimin eri tehtävissä ja kohtasin opiskelijoita eri opiskelutilanteissa. Jäin tuolloin pohtimaan vuoden mittaista, ammatilliseen koulutukseen taikka hyvään elämään valmistavaa koulutusta. Keväällä, lukuvuoden mittaisten opintojen päätteeksi opiskelijat saivat kuulla, oliko heillä mahdollisuus hakea ammatillisen tutkinnon opiskelijaksi vaiko keskittyä hyvään arkeen. Pohdin, mitkä saattoivat olla ne syyt, jotka vaikuttivat päätöksiin. Sain kuulla, että opiskelijoilla saattoi olla useita diagnooseja, joista yksi oli lievä kehitysvammaisuus. Mielestäni Invalidiliiton oppilaitoksessa opiskeleville ja heidän omaisilleen järjestettiin riittävästi tietoa siitä, miten vuoden mittaisten opintojen päätteeksi toimittaisiin. Vaan nyt kun olen töissä ammattioppilaitoksessa, joka ei ole yksi Suomen erityisammattioppilaitoksista, mietin, miten voisin tunnistaa opiskelijaksi hakevan henkilön lievän kehitysvammaisuuden. En tiedä, mitä saattaisi tarkoittaa, kun kehitysvammaisuus on lievää. Enkä todellakaan tiedä, hakeeko Careeriaan lievästi kehitysvammaisia ihmisiä opiskelijaksi.

Kehitysvammaisuus tarkoittaa vaikeutta oppia ja ymmärtää uusia asioita. Kehitysvammaisuuden vaikutus yksilön elämään vaihtelee paljon. Kehitysvamma voi olla lievä, jolloin henkilö tulee toimeen melko itsenäisesti ja tarvitsee tukea vain joillakin elämänalueilla. (Kehitysvammaliitto 2022). Ymmärrän tämän. Monella meistä kaikista on vaikeuksia oppia tai ainakin uuden tiedon vastaanottamiseen kuluu paljon aikaa ja vaivaa. Kehitysvammaisuuden syitä on todella paljon.

13.11.2022

Kehitysvammaisuus voi johtua perintötekijöistä tai ongelmista odotusaikana. Kehitysvammaisuus voi johtua myös esimerkiksi synnytyksen aikaisesta hapen puutteesta, lapsuusiässä tapahtuneesta onnettomuudesta tai lapsuusiän sairaudesta. Myös äidin raskaudenaikainen alkoholinkäyttö voi aiheuttaa lapselle kehitysvammaisuutta tai oppimisvaikeuksia. Kehitysvammaisuuden syy jää tuntemattomaksi noin 30 prosentissa vaikeista ja 50 prosentissa lievista kehitysvammoista. (Kehitysvammaliitto 2022). Saattaa siis olla niin, että opiskelijaksi aikovalla itsellään ei ole mitään tietoa mahdollisesta lievästä kehitysvammaisuudestaan. Voi olla myös niin, että ikinä ei saada varmuudella tietää, onko hakijalla lievä kehitysvamma.

Suomessa kaikilla perusopetuksensa päättävillä nuorilla on oikeus toisen asteen koulutukseen. Kehitysvammaisten nuorten pääsy perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ei kuitenkaan toteudu kaikilta osin yhdenvertaisesti muihin ikätovereihin verrattuna. ("MUKAVA MENNÄ ILOISELLA MIELELLÄ", Hermanoff). Näin on siis nuorten laita ja varsinkin silloin, kun kehitysvamma on elämän alusta tai hyvin nuorena todettu. Tuollaisessa tilanteessa nuori on oikeutettu hakemaan opintoihin. Koska lievän kehitysvamman olemassaoloa voi olla vaikea selvittää jälkikäteen, miten tulee toimia tilanteessa, jossa toisen asteen oppilaitokseen hakee aikuinen opiskelija, joka on työnvaihtaja ja haluaisi työskennellä uudella alalla?

Kouluinstituutiossa erilaisuudesta puhuttaessa toiminnan perustana on sen käytäntöjen mukainen "normaalius". Oppilaat ovat "normaalioppilaita", kun he ovat riittävän vastaanottavaisia kyseiselle opetukselle sekä annettaville ohjeille ja selviävät niistä. Sopeutuminen niihin tuottaa kuitenkin monille oppilaille ongelmia ja he luokittelevat "poikkeaviksi". (OSALLINEN, SYRJÄSSÄ, MARGINAALISSA, ONNELLINEN?, Irjala). Etsin todisteita lievälle kehitysvammaisuudelle, vaikka sitä ei voida varmuudella välttämättä edes todeta. Lukemani perusteella samassa perheessä voi olla lapsia, joista toisilla on diagnoosina lievä kehitysvammaisuus ja toisilla ADHD tai autismin kirjon diagnoosi. Tuollaisessa tilanteessa on elettävä ja otettava vastaan, mitä elämä tuo mukanaan. Kuinka kuvaan sijoittuu tärkeä suomalainen instituutio koululaitos? Millä tavalla tulee suhtautua eri-ikäisiin ja eri elämäntilanteessa oleviin hakijoihin? Minun kannattaa kääntää ajatteluni kokonaan, mitä tulee esimerkiksi Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnon hakijoihin. Tuleekin

13.11.2022

ajatella asiaa moninaisuuden kautta. Jos todetaan, että opiskelijalla on ”erityisen tuen tarve”, valintaa ei tehdä diagnoosikeskeisesti vaan pedagogisin perustein. Kriteereinä ovat muun muassa se, onko hakijalla riittävä motivaatio opiskeluun ja onko hän ”koulukuntainen”. (OSALLINEN, SYRJÄSSÄ, MARGINAALISSA, ONNELLINEN?, Irjala). Mikäli hakija on jo toiminut työelämässä, se osoittaa, että hän selviytyy niin työtehtävissään kuin yleisesti elämässään. Koska oppilaitoksessani on saatavilla erityistä tukea, voin toimia siten, että opiskelijat, joilla on erityisen tuen päätös, pääsevät etenemään opinnoissaan heille sopivaan tahtiin. Vaikka opiskelijalla olisikin tutkimaton ja selvittämätön lievä kehitysvamma, se ei nykymaailmassa tarkoita, etteikö voisi menestyksellä toimia tieto- ja viestintätekniikan alan työtehtävissä. Paitsi että alan tutkimus voi suorittaa oppilaitoksessamme tuetusti myös alan työtehtäviin on mahdollista saada tukea. Tässä asiassa suomalaisessa työelämässä on tosin paljon toivomisen varaa.

Mietin, miksi olen niin huolissani, mikäli lievästi kehitysvammainen ihminen hakee opiskelijaksi Tieto- ja viestintätekniikan perustutkintoon Careeriaan. Kun pohdin syitä, lopulta voin todeta, että minun ei pidä olla huolissani. Ei kannata ajatella asiaa diagnoosin kannalta vaan enemmän moninaisuuden, voimavaran ja osallisuuden puolelta. Juurihan lukuvuonna 2020-21 yksi opiskelijoistani valmistui IT-tukihenkilöksi erityisen tuen turvin. Pidimme opiskelijan kanssa istunnon joka toinen viikko ja kävimme läpi, mitä oli opittu kahden viikon aikana ja mitä osaamista oli kertynyt. Kysymys on myös arvoista. Maailmassa, jossa hyvin monet eivät pääse syystä tai toisesta opiskelemaan, on ponnisteltava sen eteen, että Suomessa opiskelu on mahdollista ja mahdollisimman monen saatavilla. Lievä kehitysvamma voi olla haaste, mutta ei este opiskelulle. On tehtävä töitä sen teen, että työelämämme kehittyy samaan suuntaan kuin koulumaailmamme, jotta ihmiset pääsevät tuetusti töihin. On tartuttava yksilön vahvuuksiin sen sijaan, että tuijotetaan diagnooseihin.

13.11.2022

Laaja-alaiset oppimisvaikeudet

Oppimisvaikeuksilla tarkoitetaan, että opiskelijalla on vaikeuksia päästä tavoitteihinsa tai niihin pääseminen vaatii todella paljon aikaa ja vaivaa. Oppimisvaikeudet voivat haitata itsetuntoa ja vaikuttaa jopa identiteettiin.

Oppimisvaikeudet voidaan jaotella kolmeen eri ryhmään. Ensinnäkin oppimiseen voi liittyä vaikeuksia, jotka johtuvat muista oppimista haittaavista tekijöistä kuten elämäntilanteesta, mielenterveyden haasteista, sairauksista tai vammoista. Toiseksi erityiset oppimisvaikeudet ovat aivojen rakenteellisesta tai toiminnallisista erityispiirteistä johtuvia vaikeuksia oppimisessa. Oppimisen erityisvaikeudella tarkoitetaan yleensä huomattavaa likemisen, kirjoittamisen tai laskemisen vaikeutta. Kielellisessä kehityksessä ja liiketoiminnoissa voi myös esiintyä erityisvaikeuksia. Erityisvaikeuksiin liittyy oppimisvaikeuksien komorbiditeetti, jolloin opiskelijalla on useita oppimisen erityisvaikeuksia. Kolmas ryhmä ovat laaja-alaiset oppimisvaikeudet, jotka ovat laajempia kuin erityiset oppimisvaikeudet.

Laaja-alaiset oppimisvaikeudet vaikeuttavat merkittävästi paitsi oppimista myös arjessa selviytymistä. Ongelmat eivät kuitenkaan ole yhtä suuria kuin kehitysvammaisuudessa. Laaja-alaiset oppimisvaikeudet ovat vaikeasti määriteltäviä. Yksilön on vaikea ymmärtää ja havaita niitä itse. Siksi tarvitaan yhteiskunnan tukea laaja-alaisen oppimisvaikeuksien tunnistamiseen. Mikäli laaja-alaisia oppimisvaikeuksia ei selvitetä ja yksilö jää ilman tukea, on syrjäytymisen vaara ilmeinen.

Laaja-alaiset oppimisvaikeudet näkyvät toiminnanohjauksessa ongelmina jo ensimmäiseltä luokalta lähtien. Opiskelussa ne haittaavat niin, että opiskelijalla on vaikeuksia ongelmanratkaisussa. Työelämässä työtehtävien omaksuminen ja niiden suorittaminen on vaikeaa. Sosiaalisten tilanteiden hahmottaminen ja sääntöjen noudattaminen tai ymmärtäminen on vaikeaa laaja-alaisista oppimisvaikeuksista kärsivälle.

Yksilö, jolla on laaja-alainen oppimisvaikeus, tarvitsee yhteiskunnan intensiivistä tukea varsinkin nivelvaiheessa yhtenäiskoulusta siirryttäessä ammatillisiin opintoihin. Riski, että toisen asteen opinnot keskeytyvät, on suuri. Erityisen tuen

13.11.2022

päätöksellä on mahdollista saada tukea laaja-alaisista oppimisvaikeuksien omaavalle opiskelijalle. Ammatillisen koulutuksen jälkeen työvoimaviranomaisten tulee tunnistaa valmistuneen opiskelijan tilanne ja etsiä sopivaa työpaikkaa. Laki ei velvoita tähän, mutta on parempi, että valmistunut pääsee töihin, sillä suurella osalla pitkäaikaistyöttömistä on kouluiässä todettu oppimisvaikeuksia.

Toiminnanohjauksen ongelmia helpottavilla kuntoutus- ja tukitoimilla on saatu hyviä tuloksia ja siten laaja-alaisista oppimisvaikeuksista kärsiville sekä heidän läheisille on voitu tarjota aidosti tukea arjen toimintoihin. Näin yksilön on mahdollista selvitä peräti itsenäisesti elämässään. Laaja-alaisen oppimisvaikeuksien yhteydessä on löytänyt mainintaa ryhmäkotiasumisesta.

Laaja-alaisia oppimisvaikeuksia on aiemmin tutkittu vain vähän, mutta viime vuosikymmenen aikana on saatu tutkittua tietoa eri puolilta maailmaa. Yksilötasolla yhteiskunnalta jää diagnosoimatta toimintakyvyn puutteita. Yhteiskunnan tukipalvelut on kehitetty riittämättömästi. Laaja-alaisista oppimisvaikeuksista kärsivän ongelmat eivät ole niin suuria kuin kehitysvammaisuudessa. Vaikka kouluasuoriutuminen vaikeutuu merkittävästi ja arkielämässä on huomattavia vaikeuksia, on mahdollista hyvää elää elämää. Tämä edellyttää, että yksilö pääsee tuen ja kuntoutuksen piiriin jokaisessa elämänsä vaiheessa. Laaja-alaisen oppimisvaikeuksien ja kehitysvammaisuuden välillä on vain pieni ero. On tärkeää, että oppilaitoksissa ymmärretään, millaisista lähtökohdista haetaan opintoihin toiselle asteelle.

13.11.2022

LÄHTEET

- Ahonen- Aro- Aro- Lerkkanen- Siiskonen (toim.). 2021. Oppimisen vaikeudet. Otavan Kirjapaino.
- Räty, K. 2016. Erityinen tuki elinikäisen oppimisen mahdollistajana ammatillisessa koulutuksessa. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsinki. ISBN:978-951-51-1961-2.
- Puukari, S., Lappalainen, K., Kurelahti M. (toim.). 2017. Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. PS-kustannus.
- Kehitysvammaliitto. n.d. Kehitysvammaliitto. Viitattu 8.8.2022. <https://www.kehitysvammaliitto.fi>
- Hermanoff, A. 2016. "MUKAVA MENNÄ ILOISELLA MIELELLÄ" Narratiivinen tutkimus kehitysvammaisten nuorten toisen asteen opinnoista. Väitöskirja. Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi. ISBN 978-952-484-889-3 (sähköinen). Saatavissa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62348/Hermanoff_Anneli_ActaE_188_pdfA.pdf?sequence=4&isAllowed=y.
- Irjala, M. 2017. OSALLINEN, SYRJÄSSÄ, MARGINAALISSA, ONNELLINEN? Tutkimus oppisopimuskoulutuksen erityisopiskelijoista Suomessa ja Saksassa. Väitöskirja. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Oulu. ISBN 978-952-62-1599-0 (sähköinen). Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526216003.pdf>.
- JAMK. n.d. Erityisen tuen perusteet ammatillisessa koulutuksessa II. Viitattu 29.10.2022. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/erkkaperusteetii/1-erityiset-tuen-tarpeet-ja-opiskelijan-ohjaus/oppimisvaikeudet/>
- Vernerinet.net. n.d. Vernerinet.net. Viitattu 29.10.2022. <https://verneri.net/yleis/laaja-alaiset-oppimisvaikeudet>